

Tusculum

2022
SOLIN-15

Tusculum

15

Solin, 2022.

Nakladnik

Javna ustanova u kulturi
Zvonimir Solin
Kralja Zvonimira 50
Solin

Za nakladnika

Tonči Čićerić

Glavni urednik

Marko Matijević

Uredništvo

Joško Belamarić
Nenad Cambi
Dino Demicheli
Josip Dukić
Arsen Duplančić
Miroslav Katić
Šime Marović
Dražen Maršić
Michael Ursinus

Grafičko oblikovanje i priprema za tisak

Marko Grgić

Izrada UDK-a

Iva Kolak, Sveučilišna knjižnica u Splitu

Tisak

Jafra Print Solin

Naklada

500 primjeraka

Izdavanje časopisa novčano podupire Grad Solin.

UDK 908(497.5-37 Solin)

Tiskana inačica: ISSN 1846-9469

Mrežna inačica: ISSN 1849-0417

Tusculum

Časopis za solinske teme

15

Solin, 2022.

Sadržaj

7-39	Martin Bažoka – Ivan Šuta	Prapovijesni nalazi s gradine Sutikve u Solinu
41-59	Luka Donadini	Religija, kult i moralnost u Saloni (I) Poštovanje i dužnost prema božanstvima
61-69	Nikola Cesarik	<i>Cohors I Alpinorum vel cohors I milliaria Delmatarum?</i>
71-85	Diana Čorić – Dražen Maršić	Salonitanska kamena urna T. Domicije Januarije
87-91	Krešimir Grbavac	Stela alumna Merkurija iz Solina
93-98	Dino Demicheli	Dva epigrafska fragmenta iz obiteljske kuće u solinskom predjelu Ninčevićima
99-104	Ivan Alduk	Natuknice za studiju o srednjovjekovnom Solinu (I)
105-123	Ana Šimić	Kraljica Jelena Slavna u hrvatskim povijesnim romanima
125-141	Blanka Matković	Zaboravljena povijest grada Splita i njegove okolice Križarska organizacija srednje Dalmacije kroz UDB-in dosje Zlate Radović
143-161	Arsen Duplančić	Dva crteža Franje Kopača u Solinu
163-193	Tonči Čičerić	Solinsko pučko pjevanje u kontekstu razvoja klapskoga pjevanja u Solinu od sredine 20. stoljeća do danas
195-223	Mirko Jankov	Iz riznice svjetovnoga repertoara Pučkih pivača Gospe od Otoka – Solin: Transkripcije i jezično-glazbena analiza osam tradicijskih napjeva (dio prvi: muški tekstovi)
225-227	Arsen Duplančić – Marko Matijević	U spomen na Milana Ivaniševića (8. svibnja 1937. – 30. prosinca 2021.)
229		Naputak suradnicima <i>Tusculuma</i>

Dino Demicheli

Dva epigrafska fragmenta iz obiteljske kuće u solinskom predjelu Ninčevićima

Dino Demicheli
Filozofski fakultet
Sveučilišta u Zagrebu
Odsjek za arheologiju
I. Lučića 3,
HR, 10000 Zagreb
ddemiche@ffzg.hr

Članak opisuje dva ulomka epigrafskih spomenika pronađenih prilikom obnove obiteljske kuće u solinskom naselju Ninčevićima.¹ Uz ova dva natpisa pronađena su još dva kamena ulomka koji nisu predmetom ove rasprave. Radi se o ulomku stele od koje se vrlo malo može razaznati, dok je ulomak kasnoantičkoga sarkofaga bogatiji podacima. Napravljena je podrobna jezična analiza natpisa prema kojoj se može pretpostaviti da je sarkofag bio postavljen za dvije osobe, a vrlo zanimljiv podatak odnosi se na vrijednost izraženu u zlatu koja je uložena u izradu, odnosno pribavljanje sarkofaga. Ulomak stele pripada razdoblju kraja 2. ili 3. stoljeća, dok se sarkofag po svim elementima može datirati u 4. stoljeće.

Ključne riječi: Salona, spoliji, kasna antika, sarkofag, solidi, novčana kazna

UDK: 003.071:7.025.21:398.341"652"(497.583Solin)711.5Ninčevići
2-526.65"02"
726.829"03"

Izvorni znanstveni članak
Primljeno: 13. listopada 2022.

Tijekom preuređivanja obiteljske kuće u solinskom naselju Ninčevićima prije nekoliko su godina pronađena dva ulomka epigrafskih spomenika koji su, u vrijeme kada je kuća građena, bili iskorišteni kao građevinski materijal. Ovakva vrsta pronalaska na području Solina nimalo ne čudi jer je vrlo dobro poznato da su se u brojnim solinskim primjerima pučke arhitekture pronalazili epigrafski spoliji, a brojni se još uvijek mogu vidjeti uzidani u raznim građevinama. Natpise o kojima je u ovome članku riječ našao je prije nekoliko godina Mile Matenda tijekom obnove stare kuće, a danas se nalaze u njegovu posjedu.² Oba ulomka, od kojih je jedan dio stele dok je drugi dio sarkofaga, pripadala su nadgrobnim natpisima. Osim ovih natpisnih, pronađena su još dva kamena ulomka, od kojih jedan ulomak antičke arhitektonske plastike dok je drugi, po svojoj prilici, manji mramorni ulomak antičkoga sarkofaga.

Ulomak stele (sl. 1)

Sačuvan je desni dio stele oštećen sa svih strana (dimenzije: visina 39 cm, dužina 24 cm, debljina 12 cm, visina slova 4,5 cm), a sastavljen je iz dva dijela. S desne strane vidi profilacija oblika *cyma reversa*, a sačuvani su dijelovi šest redaka slova koji glase:

[-----]niae
[-----]eni
[-----]A II A
[-----]e def(unctae)
5 [annos-]XXVI
[-----]Sabi=
[nus?-----]
-----

1 Članak je napisan u okviru projekta *Novi životi antičkih natpisa: epigrafski spoliji na području srednje Dalmacije* (EpiSpolia) koji financira Hrvatska zaklada za znanost (HRZZ IP 2019-04-3735).

2 Ovom prilikom zahvaljujem Mili Matendi na ustupljenom materijalu za objavu te Marku Matijeвиću, koji me je obavijestio o ovoj pronalasku i dogovorio autopsiju kamenih ulomaka.

Zbog oštećenosti vrlo je teško nešto konkretno reći o sadržaju natpisa. Slova su klesana kvadratnom kapitalom i prilično su uredna. Moguće je da je spomenik bio podignut za dvije osobe, od kojih je jedna najvjerojatnije bila ženska osoba. U prvom vidljivom retku čini se da riječ završava ligiranim dvoslovom AE, što upućuje na ime ženske osobe u dativu. Vidljiv je broj XXVI, ali moglo se raditi i o broju XXXVI, tako da nije siguran ni broj godina života koji je navedena osoba proživjela. U posljednjem čitkom retku uočavaju se dijelovi imena, moguće kognomena *Sabinus/a* ili kojega sličnog koji počinje slovima *Sabi-*. Ime *Sabinus/a* relativno je često posvuda po Carstvu, a u Dalmaciji ima nekoliko desetaka potvrda. U obzir dolazi i gentilicij *Sabinus*, ali s obzirom na njegovu slabiju zastupljenost naspram imena *Sabinus* ili *Sabinianus* nešto je i manja mogućnost za ovakvo tumačenje. Preostala slova nude mogućnost višestrukih teoretskih kombinacija, ali kako ni jedna od njih ne bi mogla imati stvarnu potvrdu, nema ih potrebe iznositi. Valja se nadati da će se

možda pronaći drugi dio ovoga natpisa koji će nadopuniti ili razriješiti čitanje. Stela bi se mogla datirati u 2. ili u 3. stoljeće.

Ulomak sarkofaga (sl. 2)

Za razliku od stele, natpis na prednjoj strani sarkofaga ima više sačuvana teksta te se može saznati nekoliko pouzdanijih informacija. Slova pokazuju oblik tipičan za salonitansku kanoantičku epigrafiju, koju karakterizira gotovo nepostojanje razmaka između riječi i ne uvijek skladan oblik slova, posebice u razdoblju u kojem je nastao ovaj sarkofag. Visina ulomka je 30 cm, dužina 46 cm, debljina 11,5 cm. Zbog oštećenosti ulomka, sa svih strana nedostaju dijelovi teksta. Slova natpisa visinom su ujednačena (4 cm), premda se pojedina ista slova razlikuju po širini. Vidljivi su ostatci natpisa u šest redaka od kojih se u njih pet razaznaje sljedeći tekst:

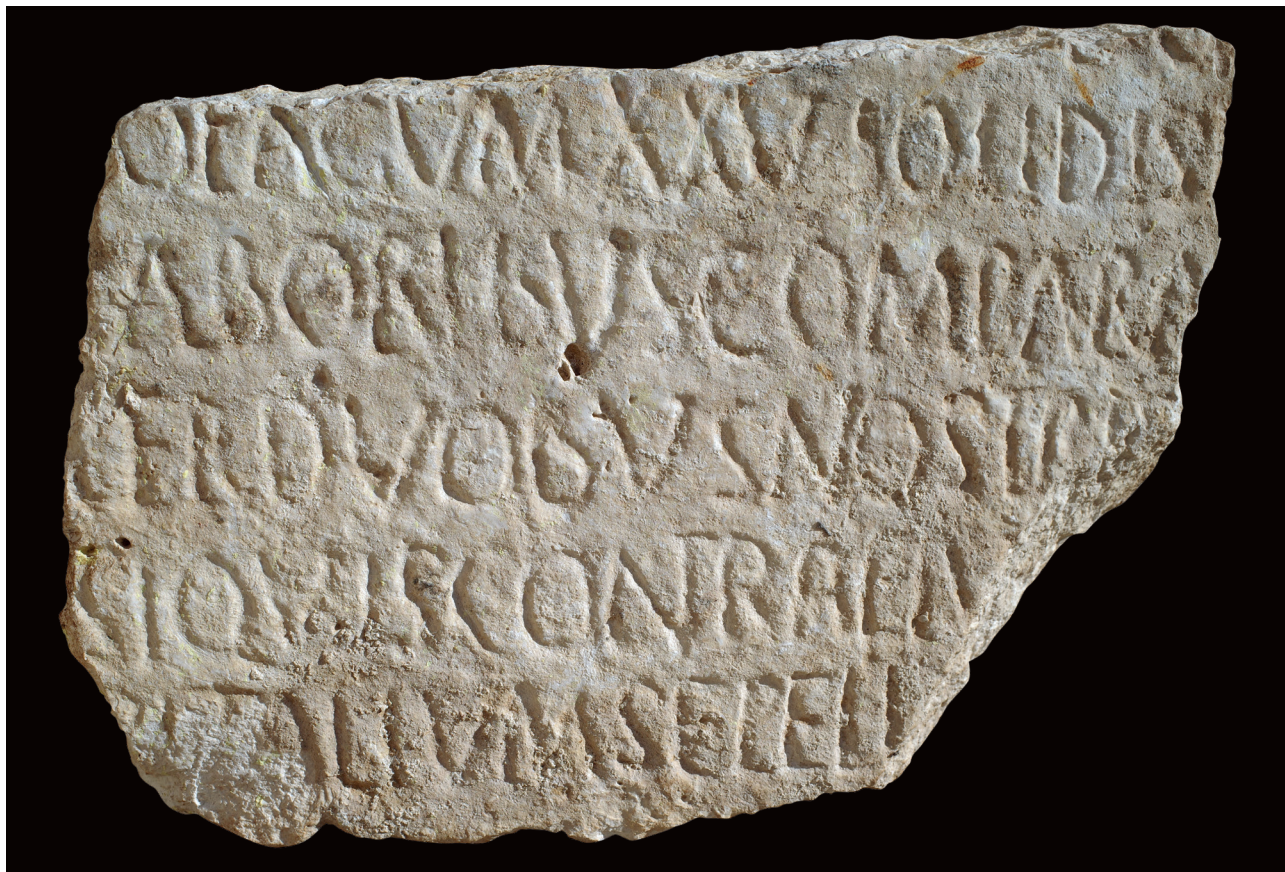
-----++-----
 [sarc]ofagum XXV solidis
 [suis] laboribus compara[verunt]
 [et fe]cer[unt] duobus nostris [corporibus?]
 5 [----] Si quis contra eiu[s] voluntatem?
 [vel] et alium sepeli[re corpus inferet?]
 [ecclesiae /fisco auri (?) pondo-----]

Prijevod: ----- sarkofag koji su pribavili i napravili za 25 solida (zarađenih) vlastitim radom, za naša dva tijela [-----]. Ako tko protivno njegovoj/njezinoj volji bude htio pokopati (neko) drugo tijelo, neka da [crkvi / blagajni iznos od ?? libri zlata(?)].

Kako nedostaje određeni dio teksta, natpis nije moguće posve rastumačiti. Ne zna se tko su bili korisnici ovoga sarkofaga jer nijedno ime nije sačuvano. Natpis je ovdje restituiran kao da je bio postavljen za dvije osobe, što će biti objašnjeno u nastavku. Početak sačuvanoga dijela teksta spominje da je sarkofag nabavljen za 25 solida i da je to učinjeno naporima (*laboribus*) osoba za koje je sarkofag bio namijenjen. U Saloni je otprije dokumentirana upotreba slične fraze, a radi se o sarkofagu Aurelija Majorina (?), koji ga je pribavio svojim trudom.³ Glagol *comparare* znači »pribaviti« te ne mora nužno upućivati da je bio izrađen samo za ovu priliku, nego da se radi o sarkofagu koji je već postojao i koji je kupljen od nekoga. Postoji potvrda u Saloni kojom se ovim glagolom iskazuje pribavljanje sarkofaga od druge osobe,⁴ ali se

3 CIL 3, 9565 (= Salona IV, br. 391), ...sarco]fagum s[ibi comparavit de su]/o labore.....

4 CIL 3, 14924 (= Salona IV, br. 230). Postoji i potvrda kupovanja grobnice tipa *piscina*, CIL 3, 9567 (= Salona IV, br. 82). Osim glagola *comparare*, za izražavanje kupnje može se koristiti glagol *emere*, kao na sarkofagu pronađenu u Bijaćima (ILJug 2789 = Salona IV 194): .....ego Th[a]eodo[s]ius emi a Fl[avia] Vitalia pr(es)b[iter]a(?) sanc[ta] matro[na] auri sol[idis] III.....

glagol *comparare*, kao i u ovome primjeru, ipak češće javlja samostalno.⁵ Bez obzira je li sarkofag nabavljen od nekoga ili je kupljen kao novi, koštao je 25 solida, što je poprilična vrijednost. Solid je nominala zlatnoga novca, uveden je u Konstantinovo doba (godine 308.), težio je 4,55 grama, a svoj je standard zadržao sve do kraja antike.⁶ Preračunato u težinsku vrijednost, za ovaj je sarkofag valjalo izdvojiti 113,5 grama zlata. U Saloni je pronađeno nekoliko sarkofaga na čijim je natpisima naznačena vrijednost za koju su kupljeni.⁷ Cijena je varirala od 3 do 15 solida, što bi značilo da je cijena od 25 solida iskazana na ovome sarkofagu dosad najveća

izrijekom naznačena na kasnoantičkim sarkofazima u Dalmaciji. Iduća po visini je cijena iskazana na sarkofagu protektora Flavija Mangijana (*Flavius Mangianus*). Taj je sarkofag za 15 solida pribavila njegova družica Severa, a kao vječno počivalište namijenila ga je još i sebi te svojoj kćeri.⁸ Što se tiče najniže iskazane nabavne cijene od tri solida za sarkofag, moguće je da je cijena relativno niska zbog toga što je sarkofag prethodno bio kupljen od druge osobe.⁹

Najveći broj natpisa u kasnoantičkoj Dalmaciji dolazi sa sarkofaga, koji su postali primarni epigrafski medij te su gotovo u potpunosti istisnuli stele, koje su prevladavale

5 CIL 3, 8742 (= Salona IV, br. 404); CIL 3, 9565 (= Salona IV, br. 391); CIL 3, 9667 (= Salona IV, br. 526); CIL 3, 14309 (= Salona IV, br. 262); Salona IV, br. 300; Salona IV, br. 599; M. Gogala 2020, str. 61-72.

6 P. Kos 1998, str. 330-331, s. v. *Solid*.

7 CIL 3, 8742 (= Salona IV, br. 404); CIL 3, 14314⁴ (= Salona IV, 318); CIL 3, 14924 (= Salona IV, br. 230); Salona IV, br. 300.

8 Salona IV 404 = CIL 3, 8742, *F(avio) Magniano protectori co<m=N>/pari carissimo Sever<a=l> de proprio / hunc sarcophagum co<m=N>para<v=B>it / eundem solidis XV tantum et se in / eodem una cum filia sua condi / permisit si quis vero temtaverit / in eodem sar<c=T>ofago ponere / aliut corpus inferet fisci viri/bus auri pondo duo.*

9 Radi se o natpisu ILJug 2789 (= Salona IV, br. 194), a za koji N. Cambi (2010, str. 17) pretpostavlja da je možda na natpisu bio uklesan broj X, a koji se nije sačuvao. U tom bi slučaju cijena od 13 solida bila prihvatljivija. No prema crtežu koji je nastao nakon pronalaska sarkofaga i fotografiji postojećega stanja sarkofaga, čini se da desetica nije bila uklesana. Stoga bi relativno nisku cijenu valjalo možda opravdati činjenicom da je sarkofag kupljen kao polovni. Na ulomku sarkofaga CIL 03, 143144 (=Salona IV, br. 318) uklesana je cijena od četiri solida (*solidos quattuor*) te isti autor pomišlja da se radi tek o dijelu broja četrnaest (*quattuordecim*), usp. N. Cambi 2010, str. 17.

tijekom principata. Budući da su sarkofazi bili vrlo sku-
pi, nadgrobni natpis su mogle priuštiti gotovo isključivo
imućnije osobe. Naime, tijekom kasnoga principata stele
su zbog svoga oblika i gotovo standardizirane natpisne
forme pristupačne svim društvenim slojevima u Sa-
loni. Osim razlike u vrsti nadgrobna spomenika, kasna
je antika donijela i promjenu epigrafske kulture u kojoj je
vidljiva različitost u načinu sastavljanja natpisa. Premda je
tijekom kasne antike općenito osjetan pad potražnje nat-
pisa u odnosu na razdoblje principata, epigrafska je kul-
tura u Saloni ipak zadržala solidnu razinu koja ovaj grad
stavlja daleko ispred mnogih drugih gradova u Carstvu
po broju natpisa. Ondje je cvjetala proizvodnja sarkofaga
među kojima se može ustanoviti velika razlika u kvaliteti,
što često odražava i platežnu moć pojedinca. Izrađivali su
se novi sarkofazi, ali isto tako su se ponovno upotreblja-
vali poganski sarkofazi, što se sigurno ne bi događalo da
nije došlo do promjene državne religije i drukčijega shva-
ćanja koncepta zagrobnoga života. Usporedbom pojedinih
kasnoantičkih sarkofaga s onima na kojima je nazna-
čena cijena, lako je zaključiti da su morali koštati više od
15 ili 25 solida, ali njihovu cijenu ne znamo. Ovdje obra-
đenom sarkofagu nije poznat izvorni izgled, pa ne znamo
je li na bočnim stranama ili na poklopcu imao ukrase koji
bi opravdavali relativno visoku cijenu.

Kao gotovo svaki kasnoantički natpis s nešto više tek-
sta, i ovaj pruža zanimljive informacije. Dio fraze koji glasi
duobus nostris (dvama našima) može upućivati na barem
dvije pretpostavke. Ako je sarkofag bio namijenjen dvojici
ljudi, ova bi se fraza mogla odnositi na njihova tijela (*duo-
bus nostris corporibus*). Također, moguće je i da se ovaj dio
odnosi na dvoje djece (*duobus nostris filiis*) za koje je sarko-
fag bio namijenjen, ali tada je teže objasniti ostatak natpi-
sa.¹⁰ Riječ prije *duobus* završava na *-cer*. Taj je dio restituiran
na način da se radi o pokraćenoj obliku glagola *fecerunt*
(napravili su), iako dolaze u obzir i druge solucije. Moglo bi
se tako pomisliti na riječ u nominativu muškoga roda koja
bi označavala neku funkciju, ali u tom bi slučaju bilo očeki-
vano imati frazu u genitivu, a ne u dativu.

Nakon toga slijedi klasična formula o zaštiti grobnoga
mjestaja, odnosno o zabrani ukapanja na isto mjesto, koja je

iskazivala novčanu kaznu za potencijalnoga prijestupni-
ka. Postoji više od 130 kasnoantičkih natpisa pronađenih
na području Salone na kojima se pojavljuje ova formula,¹¹
što je jedna od odlika salonitanske kasnoantičke epigra-
fije.¹² Nije sačuvan iznos kazne niti njezin krajnji korisnik,
stoga je posljednji redak rekonstruiran prema analognim
primjerima sa salonitanskih sarkofaga. Na njima je kazna
počesto iskazana u librama srebra, premda ima i onih
na kojima je predviđen obračun kazne prema librama u
zlatu ili u solidima. Također, kasnoantička salonitanska
epigrafija poznaje i denarij kao obračunsku jedinicu uspr-
kos činjenici da denarij kao novčana nominala više nije
bio u stvarnoj upotrebi,¹³ a sredinom 4. stoljeća javljaju
se i natpisi s kaznom izraženom u folima (*folles*).¹⁴ lako ne
znamo u čemu je bila iskazana kazna, ovdje je hipotetski
pretpostavljena u zlatu. Unatoč tome što ima više potvr-
da za kazne izrečene u librama srebra, ovdje je odabrano
zlatu zbog analogije s još jednim salonitanskim natpisom
na kojem je spomenut iznos u solidima za koji je kupljen
sarkofag. Radi se o već spomenutom sarkofagu protekto-
ra Flavija Mangijana, kupljenom za petnaest solida, a čije
je potencijalne oskrvnitelje čekala kazna od dvije libre
zlata.¹⁵ To je ujedno i jedini natpis u Saloni na kojem je
sačuvana cijena nabave i visina kazne. Može se pretposta-
viti da je korisnik potencijalne kazne bila Crkva ili državna
blagajna. Prema sačuvanim podacima s kasnoantičkih
natpisa, Crkva je najčešće određena kao korisnik kazne u
Saloni (više od 35 natpisa). Na više od dvostruko manje
natpisa određena je državna blagajna, dok je gradski pro-
račun korisnik na pet natpisa.¹⁶

Iako je sama formula o zaštiti grobnoga mjesta koja
započinje pogodbenom rečenicom u ovakvome obliku
(*Si quis...*) poznata i u ranijem razdoblju, njezina najčešća
uporaba je tijekom 4. stoljeća i u dijelu 5. stoljeća. Nema
sumnje da su se ove formule počele javljati kao reakcija
na stvarnu praksu ukapanja u tuđe sarkofage. Premda se
radi o fizički i tehnički dosta zahtjevnoj operaciji, jer je za
takvo što trebalo pomaknuti vrlo težak poklopac sarko-
faga i položiti tijelo koje je valjalo dopremiti do groblja,
očito je da se radilo o barem ponekad uspješnoj praksi.
No jesu li se kazne uistinu mogle naplatiti, ne znamo.

10 Smatram manje vjerojatnim da bi se fraza *duobus nostris* mogla odnositi na careve koji su združeno vladali. Naime, car se u kasnoj antici često naziva »našim
gospodarem« (*dominus noster*).

11 F. Prévot 2010, str. 52.

12 J.-P. Caillet 1988, str. 33-45. Vidi poglavlje 13 u uvodnoj raspravi korpusa kasnoantičkih natpisa Salona IV, str. 52-58.

13 O tome u novije vrijeme objavljenom natpisu, na kojem je kazna iznosila 100.000 denarija, v. D. Demicheli 2017, str. 179-180.

14 Salona IV, str. 56-58.

15 Salona IV, br. 404: ...*inferet fisci viribus auri pondo duo*.

16 Salona IV, str. 54-55.

Zanimljivo je da koliko god ova formula bila karakteristična u kasnoantičkoj Saloni, zasad ne postoje dvije identične. Sve se međusobno u nekome detalju razlikuju. U tom smislu valja naglasiti da se glagol *sepelire* (pokopati) po prvi put javlja u dalmatinskoj epigrafiji na ovome natpisu u obliku infinitiva. Na ovome mjestu najčešće stoji glagol *ponere* (staviti, položiti). Riječ koja dolazi iza prijedloga *contra* započinje slovima *eiu-*, a trebalo bi je restituirati kao *eiu[s]*. Radi se o genitivu pokazne zamjenice *is, ea, id* koja je ovdje u svojstvu posvojne zamjenice u značenju »njegov« ili »njezin«. Prijedlog *contra* podrazumijeva imenicu u akuzativu, a s obzirom na karakter ovoga dijela natpisa valjalo bi očekivati riječ koja označava nečiju odluku ili volju. U Saloni nema analognoga primjera, ali kao najbližnja paralela mogu poslužiti dva natpisa iz Rima od kojih jedan ima frazu [*contra*] *voluntatem meam*,¹⁷ a kod drugoga je ona rekonstruirana kao [*contra*] *voluntatem eius*.¹⁸ Na dvama kasnoantičkim sarkofazima iz Salone sačuvan je¹⁹ ili se pretpostavlja²⁰ prijedlog *contra*, a koji se vrlo vjerojatno nalazio u opisivanju slične informacije. Stoga bi se sam tekst zabrane na ovome natpisu odnosio na nešto što bi se potencijalno radilo protivno nečijoj volji ili odluci, ali donekle nedovoljno razjašnjena ostaje činjenica da je ova zamjenica napisana u jednini, dok se gornji dio teksta odnosi na više ljudi. Rješenje koje bi moglo dati odgovor na to je da je sarkofag namijenjen za dvije osobe od kojih je jedna u trenutku postavljanja natpisa već bila pokojna. Osoba koja je organizirala izradu sarkofaga i ukop naznačila je da je sarkofag

za dva tijela, no kako je jedna ostala na životu, njezina ili njegova je ona odluka protiv koje se ne bi smjelo djelovati jer će prijestupnik trebati platiti kaznu čiji iznos ne znamo, ali nema razloga sumnjati da je bila iskazana vrlo visokim iznosom. Prema jezičnoj analizi natpisa izrada sarkofaga datirala bi se u 4. stoljeće, moguće oko njegove sredine.

Svaki novopronađeni natpis, bez obzira na necjelovitost, dopunjuje postojeću epigrafsku sliku o stanovništvu Salone. To se posebice odnosi na ulomak sarkofaga na kojemu, iako nema sačuvanih imena, postoji rijedak podatak o cijeni koju je valjalo platiti za njegovu izradu, a potvrđen je i novi oblik riječi, dosad nezabilježen u epigrafskome leksiku Dalmacije. Pritom je potvrđeno i to da je salonitanska epigrafija 4. stoljeća bila vrlo raznolika po pitanju vrste podataka te da nije postojala određena forma u izražavanju željenih podataka. Iako se tip podataka svodi na međusobno slične informacije, svaki od dosad pronađenih natpisa na salonitanskim sarkofazima iz 4. stoljeća pokazuje neke jedinstvenosti u izrazu i stilu. Stoga su ovi natpisi uvijek dragocjen izvor za proučavanje ne samo podataka o ljudima nego i epigrafske prakse koja se očituje kroz jezične osobitosti, pri čemu je vrlo jasan odmak od razdoblja principata. Nema sumnje da ćemo u daljnjim istraživanjima Salone i dalje nailaziti na epigrafske spomenike, ali isto tako valja računati i da poneki od brojnih primjera pučke arhitekture po solinskim predjelima i dalje kriju epigrafske spolije.

Kratice

AE = *L'Année épigraphique*, Paris.

CIL = *Corpus inscriptionum Latinarum*, Berlin

ILJug = *Inscriptiones quae in Iugoslavia repertae et editae sunt*, Ljubljana

Salona IV = *Inscriptions de Salone chrétienne IVe- VIIe siècles*, Roma – Split 2010.

¹⁷ CIL 6, 29976 (Rim).

¹⁸ CIL 6, 30463 (Rim). Natpis se datira u kraj 4. stoljeća, a ovakva rekonstrukcija utemeljena je na dijelu natpisa na kojem se izriče zabrana.

¹⁹ Salona IV, 338. U raspravi o ovome natpisu priređivači zbirke *Salona IV* pretpostavili su da bi se moglo raditi o frazi koja je mogla glasiti *contra voluntatem*, no kako ona nije potvrđena u Saloni, nisu se odlučili na takvu restituciju. U obzir, naravno, dolaze i druge mogućnosti.

²⁰ CIL 3, 9635 (= Salona IV, 695).

Literatura

- J.-P. Caillet 1988   Jean-Pierre Caillet, *L'amende funéraire dans l'épigraphie de Salone*, Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku 81, Split 1988, 33-45.
- N. Cambi 2010   Nenad Cambi, *Sarkofazi lokalne produkcije u rimskoj Dalmaciji*, Split 2010.
- D. Demicheli 2017   Dino Demicheli, *Novi i nepoznati rimskodobni natpisi iz istraživanja Ejnara Dyggvea u Šupljoj crkvi u Solinu*, Tusculum 10/2, Solin 2017, 175-197.
- M. Gogala 2020   Miroslav Gogala, *Latinski nadgrobnii natpisi s arheološkog nalazišta Rižinice*, Starohrvatska prosvjeta, ser. III, sv. 47, Split 2020, 61-74.
- P. Kos 1998   Peter Kos, *Leksikon antičke numizmatike*, Zagreb 1998.
- F. Prévot 2010   Françoise Prévot, *Formules de protection de la tombe*, u: *Salona IV*, Roma – Split 2010, 52-58.

Summary

Dino Demicheli

Two epigraphic fragments from a family house in the Ninčevići (Solin)

Key words: Salone, spolia, Late antiquity, sarcophagus, solidi, fine

The article describes two fragments of epigraphic monuments found during the renovation of a family house in the Solin settlement Ninčevići. In addition to these two inscriptions, two more stone fragments were found that are not the subject of this discussion. It is a fragment of a stele from which very little can be discerned, while a fragment of a late antique sarcophagus is richer in data. A detailed linguistic analysis of the inscription was made, according to which it can be assumed that the sarcophagus was placed for two people, and a very interesting piece of information refers to the value expressed in gold that was invested in making or acquiring the sarcophagus. Of the sarcophagi known so far in Salone, those on which the price is stated could be obtained from 3 to 15 solidi. The sarcophagus described here was acquired for 25 solidi, which is the highest price ever reported for Salonitan sarcophagi. Nevertheless, there is no doubt that the price of some Late antique Salonitan examples must have been much higher if compared to those on which the information about how much they cost was engraved, only that this price was not stated. The fragment of the stele belongs to the period of the end of the 2nd or 3rd century, while the sarcophagus can be dated to the 4th century by all elements.

Translated by Dino Demicheli

